

Макроекономіка.

Скрипитула Я. Є.

студент

Хмельницький національний університет,

м. Хмельницький, Україна

Кравець І. М.

кандидат економічних наук, доцент кафедри

управління персоналом і економіки праці

Хмельницький національний університет, Україна

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ В УКРАЇНІ

Перехід України до ринкової економіки вимагає удосконалення системи соціального захисту населення. Природа ринку не сприяє забезпеченню гарантованого доходу працівникам та стабільної зайнятості, що негативно позначається на рівні добробуту населення, рівні та якості життя, можливостях людського розвитку загалом.

Мета соціального захисту полягає у зменшенні негативного впливу ринкових чинників на рівень життя певних прошарків населення шляхом реалізації його функцій. Функції - це відносно самостійні, але тісно пов'язані між собою види діяльності щодо соціального захисту людини, що опинилася у складній життєвій ситуації.

Соціальний захист як система повинен виконувати дві основних функції - регулюючу та превентивну (запобіжну). Регулююча функція пов'язана із запровадженням механізмів боротьби з бідністю, які передбачають адресну допомогу малозабезпеченим верствам населення, надання житлових субсидій, допомоги сім'ям з дітьми тощо. Величезне значення має реалізація превентивних заходів щодо соціального захисту, що означає попереджати причини соціального неблагополуччя, розкривати їх на самій початковій стадії формування і усувати. Превентивність - це не тільки і не стільки

попереджувальні компенсації в грошовій і натуральній формі малозабезпеченим групам населення при підвищенні цін чи інших соціальних катаклізмах. В першу чергу, це створення таких умов, коли люди самі можуть впоратися зі складною життєвою ситуацією, використовувати особисті ресурси на випадок виникнення соціальних ризиків: старості, хвороби, безробіття.

Відповідно до статті 46 Конституції України [1], громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Соціальний захист населення – це система принципів, методів, законодавчо встановлених державою соціальних гарантій, заходів та закладів, які забезпечують надання оптимальних умов життя для різних соціальних категорій і груп населення. Крім того, соціальний захист передбачає запровадження певних заходів держави і суспільства, метою яких є протидія таким соціальним ризикам як хвороби, безробіття, старість, інвалідність, смерть годувальника та інші.

Соціальний захист населення – це суспільний інститут, котрий постає у вигляді свідомо організованої соціальної діяльності і соціально-економічних відносин, здійснюваних за допомогою взаємоузгодженої системи доцільно орієнтованих стандартів поведінки, виникнення і групування котрих у систему зумовлене змістом забезпечення в історично конкретних економічних періодах суспільно визнаних умов життєдіяльності людини. Це сукупність відносин між

людьми, система конкретних правових норм, котрі унормовують ці відносини, а також управлінські рішення, організаційні зусилля та практичні заходи і дії, котрі передбачають залучення й використання реальних суб'єктів і об'єктів, матеріальних, людських, фінансових, інформаційних та інших ресурсів тощо [2, с.22].

Дотримуючись реалізації соціальних функцій, держава є гарантом захисту та забезпечення необхідного рівня життєдіяльності населення шляхом не тільки економічного, але й соціально-економічного зростання, за рахунок системи законодавчих, економічних, соціальних і соціально-психологічних гарантій, рівних можливостей для підвищення матеріального становища завдяки особистому трудовому внеску, економічній самостійності підприємництва для працездатного населення і створенню необхідного рівня для непрацездатного населення [3, с.114].

Іншими словами, соціальний захист - це політика держави щодо забезпечення конституційних прав і мінімальних гарантій людині незалежно від її місця проживання, національності, статі, віку.

Соціальний захист побудовано у формі системи, як інтегрованої цілісності соціального страхування, соціальної допомоги, соціальних гарантій, та соціальних послуг, що орієнтована на забезпечення сталого людського розвитку.

Джерелом матеріального забезпечення є соціальне страхування, яке у системі соціального захисту населення є найважливішим елементом і необхідне для здійснення пенсійного забезпечення та матеріального забезпечення економічно активного населення. Соціальне страхування передбачає повне або часткове фінансове відшкодування фізичним особам певних життєвих ризиків: тимчасової втрати працездатності, старості, інвалідності, втрати годувальника. Соціальне страхування включає не тільки грошові виплати та компенсації, а й певні послуги з лікування, реабілітації та профілактики. Реалізація соціального страхування відбувається в межах Закону України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” [4].

Важливе місце в системі соціального захисту населення займає соціальна допомога. Система соціальної допомоги та пільг має на меті надання допомоги найбільш вразливим категоріям, матеріальну допомогу сім'ям з дітьми, компенсації, індексації та пільги населенню, соціальне обслуговування тощо.

Соціальна допомога - це короткострокова (одноразова або періодична) виплата, цільовим призначенням якої є компенсація втраченого заробітку чи додаткова підтримка громадян у випадку настання соціального ризику за рахунок коштів соціальних страхових фондів чи бюджету [5].

В системі соціального захисту населення визначальна роль держави проявляється через розробку та впровадження соціальних гарантій держави населенню. Це реалізація державою конституційних прав громадянам на одержання найважливіших соціальних благ та послуг. Вони надаються тим, хто працює або розпочинає трудове життя, і повинні забезпечувати умови для одержання професії, трудового доходу, зайнятості, постійної перепідготовки і професійного зростання працівників для підтримки їх конкурентоздатності на ринку праці, захисту основних прав людини у сфері праці. Відповідно до чинного законодавства України, державні соціальні гарантії – це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [6].

Державні соціальні стандарти — це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.

Не менш важливими є соціальні послуги, як комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та

повернення до повноцінного життя. Основними формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування.

Таким чином, в сучасних умовах необхідним завданням є забезпечення дієвості системи соціального захисту населення в Україні, оскільки вона покликана нейтралізувати негативну дію ринкових чинників в економіці країни.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Руженський М. М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України : монографія / М. М. Руженський. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2013. – 318 с.
3. Мних М. В. Соціальна політика нашої держави в умовах асоційованого членства України в ЄС / М. В. Мних // Український соціум.- 2015. №3 (54). – с.114-124
4. Закон України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.help/law/1105-XIV/>
5. Основні складові соціального захисту населення України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.life-prog.ru/ukr/1_9454_osnovni-skladovi-sotsialnogo-zahistu-naselennya-ukraini.html
6. Закон України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>